

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 20. lokakuuta 2017
(OR. en)

13129/17

SOC 634
EMPL 482
EDUC 365
SAN 350
ECOFIN 816

ILMOITUS

Lähettiläjä:	Neuvoston pääsihteeristö
Vastaanottaja:	Valtuuskunnat
Ed. asiak. nro:	12860/17 SOC 619 EMPL 475 EDUC 356 SAN 337 ECOFIN 779
Kom:n asiak. nro:	8693/17 SOC 296 EMPL 222 EDUC 161 SAN 172 ECOFIN 32 COM(2017) - 251 final
Asia:	Ehdotus toimielinten väliseksi julistukseksi Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista

Valtuuskunnille toimitetaan ohessa pysyvien edustajien komiteassa 20. lokakuuta hyväksytty toimielinten välinen julistus Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista 23. lokakuuta 2017 kokoontuvaa työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostoa (TSTK) varten.

Euroopan parlamentti, neuvosto ja komissio juhlallisesti julistavat jäljempänä esitetyn tekstin
Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariksi

EUROOPAN SOSIAALISTEN OIKEUKSIEN PILARI

Johdanto-osa

- (1) Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 3 artiklan mukaisesti unionin päämääränä on muun muassa edistää kansojensa hyvinvointia ja Euroopan kestävä kehitystä, jonka perustana ovat tasapainoinen talouskasvu ja hintavakaus, täystyöllisyys ja sosiaalista edistystä tavoitteleva erittäin kilpailukykyinen sosiaalinen markkinatalous sekä korkeatasoinen ympäristönsuojelu ja ympäristön laadun parantaminen. Unioni torjuu sosiaalista syrjäytymistä ja syrjintää sekä edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja sosiaalista suojelua, naisten ja miesten tasa-arvoa, sukupolvien välistä yhteisvastuuta ja lapsen oikeuksien suojelua.
- (2) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 9 artiklan mukaisesti unioni ottaa politiikkansa ja toimintansa määrittelyssä ja toteuttamisessa huomioon korkean työllisyystason edistämiseen, riittävän sosiaalisen suojelun takaamiseen, sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseen sekä korkeatasoiseen koulutukseen ja ihmisten terveyden korkeatasoiseen suojeluun liittyvät vaatimukset.
- (3) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 151 artiklassa määrätään, että unionin ja jäsenvaltioiden tavoitteena on, ottaen huomioon sosiaaliset perusoikeudet sellaisina kuin ne ovat Torinossa 18 päivänä lokakuuta 1961 allekirjoitetussa Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa ja vuoden 1989 työntekijöiden sosiaalisia perusoikeuksia koskevassa yhteisön peruskirjassa, työllisyyden edistäminen, elin- ja työolojen kohentaminen siten, että olojen yhtenäistäminen olisi mahdollista niitä kohennettaessa, riittävä sosiaalinen suojeleminen, työmarkkinaosapuolten välinen vuoropuhelu, inhimillisten voimavarojen kehittäminen tarkoituksena saavuttaa korkea ja kestävä työllisyystaso, ja syrjäytymisen torjuminen.

- (4) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 152 artiklassa määrätään, että unioni tunnustaa Euroopan tason työmarkkinaosapuolten aseman ja edistää sitä ottaen huomioon kansallisten järjestelmien monimuotoisuuden. Se helpottaa työmarkkinaosapuolten välistä vuoropuhelua niiden itsenäisyyttä kunnioittaen.
- (5) Nizzassa kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa 7 päivänä joulukuuta 2000 julkaistulla Euroopan unionin perusoikeuskirjalla suojellaan ja edistetään useita Euroopan sosiaaliselle mallille olennaisia perusperiaatteita. Kyseisen perusoikeuskirjan määräykset koskevat unionin toimielimiä, elimiä ja laitoksia toissijaisuusperiaatteen mukaisesti sekä jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun viimeksi mainitut soveltavat unionin oikeutta.
- (6) Euroopan unionin toiminnasta tehdyssä sopimuksessa on määräyksiä unionin toimivallasta liittyen muun muassa työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen (45–48 artikla), sijoittautumisoikeuteen (49–55 artikla), sosiaalipolitiikkaan (151–161 artikla), työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun edistämiseen (154 artikla), unionin tasolla tehtyihin ja täytäntöön pantuihin sopimuksiin (155 artikla), naisille ja miehille samanarvoisesta työstä maksettavaan samaan palkkaan (157 artikla), laadukkaan yleissivistävän koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen kehittämiseen (165 ja 166 artikla), kansallista politiikkaa täydentävään ja yhteistyötä edistävään ihmisten terveyttä koskevaan unionin toimintaan (168 artikla), taloudelliseen, sosiaaliseen ja alueelliseen yhteenkuuluvuuteen (174–178 artikla), talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen vahvistamiseen ja niiden täytäntöönpanon valvontaan (121 artikla), työllisyyttä koskevien suuntaviivojen vahvistamiseen ja niiden täytäntöönpanon tarkasteluun (148 artikla) sekä yleisemmin lainsäädännön lähentämiseen (114–117 artikla).

- (7) Euroopan parlamentti peräänkuulutti vakaata Euroopan sosiaalisten oikeuden pilaria, jolla vahvistetaan sosiaalisia oikeuksia ja vaikutetaan myönteisellä tavalla ihmisten elämään lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä sekä tuetaan Euroopan rakentamista 2000-luvulla.¹ EU:n 27 jäsenvaltion johtajat ovat painottaneet, että taloudelliseen ja sosiaaliseen turvattuuteen on puututtava ensi tilassa, ja kehottaneet rakentamaan lupaavan taloudellisen tulevaisuuden kaikille, turvaamaan elämäntapamme ja luomaan paremmat mahdollisuudet nuorille.² EU:n 27 jäsenvaltion, Eurooppa-neuvoston, Euroopan parlamentin ja Euroopan komission päämiehet ovat Rooman ohjelmassa sitoutuneet kehittämään sosiaalisen Euroopan. Kyseinen sitoumus perustuu kestäväen kasvun periaatteisiin, ja sillä pyritään edistämään taloudellista ja sosiaalista kehitystä, yhteenkuuluvuutta ja lähentymistä sisämarkkinoiden eheyttä rikkomatta; unionia, joka ottaa huomioon kansallisten järjestelmien monimuotoisuuden ja työmarkkinaosapuolten avainaseman; unionia, joka edistää naisten ja miesten tasa-arvoa sekä kaikille kuuluvia oikeuksia ja yhtäläisiä mahdollisuuksia; unionia, joka torjuu työttömyyttä, syrjintää, sosiaalista syrjäytymistä ja köyhyyttä; unionia, jossa nuoret saavat parasta koulutusta ja voivat opiskella ja löytää työtä kaikkialta Euroopasta; unionia, joka säilyttää eurooppalaisen kulttuuriperinnön ja edistää kulttuurista monimuotoisuutta.³ Työmarkkinaosapuolet ovat sitoutuneet jatkamaan ponnistelujaan sen varmistamiseksi, että Eurooppa pysyy myönteisenä toimintaympäristönä sen työntekijöille ja yrityksille.⁴
- (8) Viime vuosikymmenien aikana tapahtuneen sisämarkkinoiden toteutumisen yhteydessä on kehitetty vakaa sosiaalialan säännöstö, jolla on edistetty vapaata liikkuvuutta, elin- ja työskentelyolosuhteita, naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, työterveyttä ja -turvallisuutta, sosiaalista suojelua ja koulutusta. Euron käyttöönoton myötä unioni on saanut vakaan valuutan, joka on yhteinen 19 jäsenvaltiossa asuvalle 340 miljoonalle kansalaiselle ja joka helpottaa heidän päivittäistä elämää ja suojaa heitä finanssimarkkinoiden epävakaudelta. Unioni on myös laajentunut huomattavasti, mikä on lisännyt taloudellisia mahdollisuuksia ja edistänyt sosiaalista kehitystä ympäri mannerta.

¹ Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista annettu Euroopan parlamentin päätöslauselma, 19.1.2017 (2016/2095(INI)).

² Bratislavan julistus, 16.9.2016.

³ Rooman julistus, 25.3.2017.

⁴ Työmarkkinaosapuolten yhteinen lausuma, 24.3.2017.

- (9) Työmarkkinat ja yhteiskunnat kehittyvät nopeaa tahtia samalla kun globalisaatio, digitaalinen vallankumous, muuttuvat työtavat, yhteiskunnan kehittyminen ja väestönkehitys aiheuttavat uusia mahdollisuuksia ja haasteita. Huomattavan eriarvoisuuden, pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyyden sekä sukupolvien välisen yhteisvastuun kaltaiset haasteet ovat jäsenvaltioissa usein samanlaisia, joskin vaihtelevissa määrin.
- (10) Eurooppa on osoittanut pystyvänsä päättäväisesti selviytymään rahoitus- ja talouskriisistä, minkä ansiosta unionin talous on nyt vakaampi, sen työllisyys on noussut ennennäkemättömän korkealle tasolle ja sen työttömyysaste on alentunut tasaisesti. Kriisin sosiaaliset seuraukset olivat kuitenkin laajoja ulottuen nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyydestä aina köyhyysriskiin asti. Näihin seurauksiin puuttuminen on kiireellinen tavoite.
- (11) Euroopan kohtaamat työllisyysongelmat ja sosiaaliset haasteet johtuvat suuressa määrin melko vaatimattomasta kasvusta, joka on seurausta siitä, ettei työelämään ja tuottavuuteen liittyviä osallistumismahdollisuuksia ole hyödynnetty. Taloudellinen ja sosiaalinen kehitys kulkevat käsi kädessä. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin perustamisen olisi oltava osa laajempaa pyrkimystä luoda osallistavampi ja kestävämpi kasvumalli parantamalla Euroopan kilpailukykyä ja tekemällä siitä houkuttelevamman kohteen investoinneille, työpaikkojen luomiselle ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi.
- (12) Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin tavoitteena on osoittaa, miten tehokkaat työllisyys- ja sosiaalipoliittiset tulokset voidaan saavuttaa, kun vastataan sellaisiin nykyisiin ja tuleviin haasteisiin, joiden tarkoituksena on täyttää suoraan ihmisten olennaiset tarpeet, ja miten varmistetaan sosiaalisten oikeuksien parempi toteuttaminen ja täytäntöönpano.
- (13) Työllisyystilanteeseen ja sosiaaliseen tulokuntoon on syytä kiinnittää enemmän huomiota, jotta sosiaalista sopeutumiskykyä parannettaisiin ja talous- ja rahaliittoa syvennettäisiin. Tästä syystä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari on kehitetty erityisesti euroaluetta varten, mutta se on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

- (14) Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa on kyse periaatteista ja oikeuksista, jotka ovat olennaisia oikeudenmukaisille ja moitteettomasti toimiville työmarkkinoille sekä Euroopan 2000-luvun hyvinvointijärjestelmille. Siinä on myös eräitä oikeuksia, joista on jo säädetty unionin säännöstössä. Sillä otetaan käyttöön uusia periaatteita, joilla puututaan sosiaalisen, teknisen ja taloudellisen kehityksen aiheuttamiin haasteisiin. Periaatteiden ja oikeuksien oikeudellinen täytäntöönpanokelpoisuus edellyttää ensin asianmukaisella tasolla hyväksyttäviä erityisiä toimia tai säädöksiä.
- (15) Euroopan sosiaalisen oikeuksien pilarissa vahvistetut periaatteet koskevat unionin kansalaisia ja sellaisia kolmansien maiden kansalaisia, jotka oleskelevat laillisesti unionissa. Kun jokin periaate koskee työntekijöitä, sitä sovelletaan kaikkiin työssä oleviin henkilöihin heidän ammattiasemasta, työehdoista ja työsuhteen kestosta riippumatta.
- (16) Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari ei estä jäsenvaltioita eikä niiden työmarkkinaosapuolia vahvistamasta vieläkin kunnianhimoisempia sosiaalisia normeja. Mitään Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin osaa ei voi tulkita siten, että sillä rajoitettaisiin tai loukattaisiin niitä oikeuksia ja periaatteita, jotka tunnustetaan asianomaisella soveltamisalalla unionin oikeudessa, kansainvälisessä oikeudessa ja sellaisissa kansainvälisissä sopimuksissa, joiden osapuolina unioni tai kaikki jäsenvaltiot ovat, kuten Torinossa 18 päivänä lokakuuta 1961 allekirjoitetussa Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa sekä asiaankuuluvissa Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksissa ja suosituksissa.
- (17) Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin onnistuminen edellyttää yhteistä poliittista sitoutumista ja vastuuta. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari olisi pantava täytäntöön sekä unionissa että jäsenvaltioissa niiden toimivallan mukaisesti ottaen asianmukaisesti huomioon erilaiset sosioekonomiset ympäristöt ja kansallisten järjestelmien moninaisuus, mukaan lukien työmarkkinaosapuolten asema, ja toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteita noudattaen.
- (18) Unionin tasolla Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarilla ei laajenneta perussopimuksissa määrättyä unionin toimivaltaa eikä niissä annettuja tehtäviä. Se olisi pantava täytäntöön kyseisen toimivallan mukaisesti.

- (19) Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari kunnioittaa Euroopan kansojen kulttuurien ja perinteiden monimuotoisuutta sekä jäsenvaltioiden kansallista identiteettiä ja niiden tapaa järjestää hallintonsa kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin perustaminen ei varsinkaan rajoita jäsenvaltioiden tunnustettua oikeutta määritellä sosiaaliturvajärjestelmiensä peruseriaatteet ja hallinnoida julkista talouttaan, eikä se saa merkittävästi vaikuttaa näiden järjestelmien rahoituksen tasapainoon.
- (20) Työmarkkinaosapuolten välisellä vuoropuhelulla on keskeinen asema sosiaalisten oikeuksien vahvistamisessa sekä kestävä ja osallistava kasvun edistämiseksi. Työmarkkinaosapuolilla on kaikilla tasoilla keskeinen asema Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin edistämiseksi ja täytäntöönpanossa niiden sopimusten neuvotteluun ja tekemiseen liittyvän itsenäisyyden sekä kollektiivisen neuvotteluoikeuden ja työtaisteluoikeuden mukaisesti.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari

I luku: Yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille

1. Opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen

Jokaisella on oikeus laadukkaaseen ja inklusiiviseen opetukseen, koulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen sellaisten taitojen ylläpitämiseksi ja hankkimiseksi, jotka mahdollistavat täysipainoisen osallistumisen yhteiskunnan toimintaan ja auttavat työmarkkinoille siirtymisessä.

2. Sukupuolten tasa-arvo

- a. Naisten ja miesten yhdenvertainen kohtelu ja yhtäläiset mahdollisuudet on varmistettava, ja niitä on edistettävä kaikilla aloilla, kuten työmarkkinoille osallistumisen, työehtojen ja -olojen sekä urakehityksen osalta.
- b. Naisilla ja miehillä on oikeus samaan palkkaan samanarvoisesta työstä.

3. Yhtäläiset mahdollisuudet

Jokaisella on sukupuolesta, rodusta, etnisestä alkuperästä, uskonnosta, vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin siltä osin kuin on kyse työstä, sosiaalisesta suojelusta, koulutuksesta ja yleisesti saatavilla olevien tavaroiden ja palvelujen saatavuudesta. Aliedustettujen ryhmien yhtäläisiä mahdollisuuksia on edistettävä.

4. Työllisyyden aktiivinen tukeminen

- a. Jokaisella on oikeus saada oikea-aikaista ja räätälöityä apua omien työllisyysnäkömiensä parantamiseksi ja itsensä työllistämisen helpottamiseksi. Tähän kuuluu oikeus saada tukea työpaikan etsimiseen, kouluttautumiseen ja uudelleen koulutukseen. Jokaisella on oikeus siirtää sosiaalista suojelua ja koulutusta koskevat etuudet työelämän muutostilanteissa.
- b. Nuorilla henkilöillä on oikeus täydennyskoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen, harjoitteluun tai tasokkaaseen työtarjoukseen neljän kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta tai koulutuksen päättämisestä.
- c. Työttömillä on oikeus henkilökohtaiseen, jatkuvaan ja soveliaaseen tukeen. Pitkäaikaistyöttömillä on oikeus perusteelliseen yksilölliseen arviointiin viimeistään 18 kuukauden kuluttua työttömäksi joutumisesta.

II luku: Oikeudenmukaiset työolot

5. Varma ja sopeutuva työllisyys

- a. Työntekijöillä on työsuhteen tyypistä ja kestosta riippumatta oikeus oikeudenmukaiseen ja yhdenvertaiseen kohteluun työolojen, sosiaalisen suojelun saatavuuden ja koulutuksen osalta. Siirtymistä toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteen muotoihin on edistettävä.
- b. Työnantajille on varmistettava riittävä joustavuus lainsäädännön ja työehtosopimusten mukaisesti, jotta ne voivat mukautua nopeasti taloustilanteen muutoksiin.

- c. Laadukkaat työolot varmistavia innovatiivisia työsuhteen muotoja on edistettävä. Yrittäjyyttä ja itsenäistä ammatinharjoittamista on kannustettava. Ammatillista liikkuvuutta on helpotettava.
- d. Epävarmoihin työoloihin johtavat työsuhteet on estettävä esimerkiksi kieltämällä epätyypillisten sopimusten väärinkäyttö. Koeajan keston olisi oltava kohtuullinen.

6. Palkat

- a. Työntekijöillä on oikeus oikeudenmukaiseen palkkaan, joka mahdollistaa kohtuullisen elintason.
- b. Työntekijöiden on saatava riittävä vähimmäispalkka, joka tyydyttää työntekijän ja hänen perheensä tarpeet kansallisissa taloudellisissa ja sosiaalisissa olosuhteissa, ja samalla on turvattava työhön pääsy ja säilytettävä kannustimet työpaikan etsimiseen. Työssäkäyvien köyhyys on estettävä.
- c. Kaikki palkat on vahvistettava avoimella ja ennustettavalla tavalla kansallisia käytäntöjä noudattaen ja työmarkkinaosapuolten itsenäisyyttä kunnioittaen.

7. Tiedot työehdoista ja irtisanotuille annettava suoja

- a. Työntekijöillä on työsuhteensa alussa oikeus saada kirjallisesti tiedot työsuhteesta johtuvista oikeuksistaan ja velvoitteistaan, mukaan lukien tiedot koeajasta.
- b. Työntekijöillä on ennen irtisanomista oikeus saada tietää irtisanomisen syyt, ja heihin on sovellettava kohtuullista irtisanomisaikaa. Heillä on oikeus tehokkaaseen ja puolueettomaan riitojenratkaisuun ja, jos kyseessä on perusteeton irtisanominen, oikeus hakea muutosta, mukaan lukien oikeus saada riittävä korvaus.

8. Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työntekijöiden osallistuminen

- a. Työmarkkinaosapuolia on kuultava talous-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikkojen suunnittelussa ja täytäntöönpanossa kansallisia käytäntöjä noudattaen. Niitä on kannustettava neuvottelemaan ja laatimaan työehtosopimuksia niiden kannalta merkityksellisissä asioissa. Tällöin on kunnioitettava niiden itsenäisyyttä ja työtaisteluoikeutta. Työmarkkinaosapuolten välillä tehdyt sopimukset on tarvittaessa pantava täytäntöön unionin ja sen jäsenvaltioiden tasolla.
- b. Työntekijöillä tai heidän edustajillaan on oikeus saada tiedot ja tulla kuulluiksi hyvissä ajoin heidän kannalta merkityksellisissä asioissa varsinkin yritysten siirtoon, rakenneuudistukseen ja sulautumiseen sekä joukkoirtisanomisiin liittyen.
- c. Työmarkkinaosapuolille annettavaa tukea niiden vuoropuhelun edistämistä koskeviin valmiuksien lisäämiseen on kannustettava.

9. Työ- ja yksityiselämän tasapaino

Vanhemmilla ja henkilöillä, joilla on hoitovelvollisuuksia, on oikeus kohtuulliseen lomaan, joustaviin työjärjestelyihin ja hoitopalveluihin. Naisilla ja miehillä on tasavertainen oikeus erityisvapaisiin hoitovelvollisuuksiensa suorittamiseksi. Heitä on kannustettava käyttämään tällaisia vapaita tasapainoisella tavalla.

10. Terveellinen, turvallinen ja asianmukainen työympäristö ja tietosuoja

- a. Työntekijöillä on oikeus korkeatasoiseen työterveyteen ja -turvallisuuteen.
- b. Työntekijöillä on oikeus työympäristöön, joka on mukautettu heidän ammatillisiin tarpeisiinsa ja joka mahdollistaa heille pidemmän osallistumisen työmarkkinoille.
- c. Työntekijöillä on oikeus saada henkilötietonsa suojatuiksi työsuhteen yhteydessä.

III luku: Sosiaalinen suojelu ja osallisuus

11. Lastenhoito ja lapsille annettava tuki

- a. Lapsilla on oikeus kohtuuhintaiseen varhaiskasvatukseen ja laadukkaaseen hoitoon.
- b. Lapsilla on oikeus suojeluun köyhyyttä vastaan. Heikoista lähtökohdista tulevilla lapsilla on oikeus yhtäläisiä mahdollisuuksia edistäviin erityistoimenpiteisiin.

12. Sosiaalinen suojelu

Työntekijöillä ja vastaavin ehdoin myös itsenäisillä ammatinharjoittajilla on työsuhteen tyypistä ja kestosta riippumatta oikeus riittävään sosiaaliseen suojeluun.

13. Työttömyysetuudet

Työttömillä on oikeus saada julkisilta työvoimapalveluilta riittävää aktivointitukea työmarkkinoille siirtymiseen tai palaamiseen ja saada kohtuullisen ajan riittäviä työttömyysetuuksia heidän sosiaalivakuutusmaksujensa ja kansallisten kelpoisuussäntöjen mukaisesti. Tällaiset etuudet eivät saa kannustaa työttömiä jäämään palaamatta nopeasti työmarkkinoille.

14. Vähimmäistulo

Jokaisella, jolla ei ole riittäviä varoja, on oikeus riittäviin vähimmäistoimeentuloetuuksiin, joilla varmistetaan ihmisarvoinen elämä kaikissa elämän vaiheissa, ja työmarkkinoille ja yhteiskuntaan osallistumisen mahdollistavien tavaroiden ja palvelujen tosiasialiseen saatavuuteen. Työkykyisten vähimmäistoimeentuloetuuksiin olisi yhdistettävä kannustimet työmarkkinoille siirtymiseen tai palaamiseen.

15. Vanhuuden toimeentulo ja eläkkeet

- a. Eläkkeellä jääneillä työntekijöillä ja itsenäisillä ammatinharjoittajilla on oikeus eläkkeeseen, joka on oikeassa suhteessa heidän sosiaalivakuutusmaksujensa kanssa ja joka varmistaa kohtuullisen toimeentulon. Naisilla ja miehillä on oltava yhtäläiset mahdollisuudet eläkeoikeuksien hankkimiseen.
- b. Vanhuksilla on oikeus resursseihin, joilla varmistetaan ihmisarvoinen elämä.

16. Terveystenhoito

Jokaisella on oikeus ajoissa annettavaan kohtuuhintaiseen, ehkäisevään, hoitavaan ja laadukkaaseen terveydenhoitoon.

17. Vammaisten osallistaminen

Vammaisilla on oikeus ihmisarvoisen elämän varmistamiseen toimeentulotukeen, työmarkkinoille ja yhteiskuntaan osallistumisen mahdollistaviin palveluihin ja heidän tarpeisiinsa mukautettuun työympäristöön.

18. Pitkäaikaishoito

Jokaisella on oikeus kohtuuhintaisiin ja laadukkaisiin pitkäaikaishoitopalveluihin sekä varsinkin kotihoitoon ja yhteisöpohjaisiin palveluihin.

19. Sosiaalinen asuntotuotanto ja kodittomille annettava asumisapu

- a. Kaikille tarvitseville on tarjottava sosiaalista vuokra-asuntoa tai laadukasta asumisapua.
- b. Haavoittuvassa asemassa olevilla henkilöillä on oikeus asianmukaiseen apuun ja suojaan pakkohäätöä vastaan.

- c. Kodittomille on tarjottava riittävää suojaa ja riittäviä palveluja heidän sosiaalisen osallisuutensa edistämiseksi.

20. Välttämättömien palvelujen saavutettavuus

Jokaisella on oikeus laadukkaisiin peruspalveluihin, joita ovat esimerkiksi vesihuolto-, puhtaanapito-, energia-, liikenne- ja rahoituspalvelut sekä digitaalinen tietoliikenne. Tällaisten palvelujen saatavuuteen on tarjottava tukea niitä tarvitseville.
